

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Maroko, Západní Sahara a mezinárodní prostředí

Filip Mutl

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Maroko, Západní Sahara a mezinárodní prostředí

Filip Mutl

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování:

Tímto děkuji panu PhDr. Davidu Šancovi Ph.D. za odborné vedení mé práce, především tedy za odbornou pomoc, věnovaný čas a užitečné rady během konzultací.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	HISTORICKÝ ÚVOD	4
	2.1 Koloniální období.....	4
	2.2 Historie Španělské Sahary	6
	2.3 Ozbrojený konflikt.....	9
3	REFERENDUM O SEBEURČENÍ	13
	3.1 Mise MINURSO	13
	3.2 Bakerovy plány.....	17
4	MAROCKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA	21
	4.1 Vztahy s USA	21
	4.1.1 Vývoj americko-marockých vztahů.....	21
	4.1.2 Postoj USA k západosaharské otázce	23
	4.2 Vztahy s Francií.....	24
	4.3 Vztahy s Alžírskem.....	27
	4.4 Vztahy se Španělskem.....	30
	4.1 Vztahy s EU.....	33
5	ZÁVĚR	36
6	SEZNAM ZDROJŮ	39
7	RESUMÉ	44
8	PŘÍLOHY	45

1. Úvod

Úvod do problematiky

Západní Sahara je sporné území, ležící na severozápadě afrického kontinentu, které je již od poloviny sedmdesátých let okupováno Marockým královstvím. To jej považuje za integrální součást svého území, ačkoliv marocká suverenita nad Západní Saharou je uznávána pouze minimem států. Kořeny konfliktu sahají do období africké dekolonizace v sedmdesátých letech. Po té, kdy se Španělé stáhli ze své kolonie, nazývané Španělská Sahara, si na toto území začaly klást nárok Maroko a Mauritánie. Když se v roce 1979 Mauritánie svého nároku vzdala a přenechala část tamějšího území místní osvobozené frontě Polisario, Maroko jej anektovalo. Až v roce 1991 bylo uzavřeno příměří (mj. za přičinění OSN) mezi Marokem a hnutím Polisario, které pozastavilo 25 let trvající ozbrojený konflikt.

O poloze Západní Sahary, území obklopeného na jihovýchodě Mauritánií a na severu sousedící s Marokem a Alžírskem, nelze zcela říci, že by byla strategicky mimořádně výhodná. Jedná se však o oblast poměrně bohatou na nerostné suroviny. Nachází se zde totiž obrovská ložiska fosfátů, která dosahují světového významu. Kromě fosfátů byla v oblasti objevena také ložiska železné rudy a při pobřeží Atlantského oceánu se nachází ropa. V porovnání se zásobami fosfátů je však velikost ložisek těchto ostatních surovin zanedbatelná. Právě fosfáty jsou totiž onou klíčovou komoditou, která hraje v tomto nevyřešeném konfliktu pro okupující Maroko stěžejní roli.

Cíle práce

Primárním cílem práce bude zjistit vztah mezi okupací Západní Sahary a postavením Maroka v mezinárodním prostředí. Hlavním předmětem mého zájmu

bude tedy zjistit, do jaké míry vnímá okolní svět Maroko jako agresora, případně jakým způsobem jej to vyčleňuje z mezinárodního společenství. Proto tedy stanovuji následující výzkumné otázky:

1. *Do jaké míry ovlivňuje okupace Západní Sahary postoj mezinárodních aktérů vůči Maroku?*
2. *Jaké konkrétní důsledky v oblasti mezinárodní politiky z toho pro Maroko plynou?*

Struktura práce

První část práce bude sloužit jako historický úvod, jehož úkolem bude představit ty nejdůležitější milníky v historii Maroka a území Západní Sahary od evropské kolonizace. Důraz bude kladen především na moderní historii regionu, přičemž budou nejvíce zohledňovány geopolitické aspekty. V první řadě tedy analyzuji kolonizaci a následný proces dekolonizace Maroka. Poté podrobněji rozeberu spor s Mauritánií o území Západní Sahary a nakonec sumarizuji ozbrojený konflikt, který zde probíhal mezi frontou Polisario a Marokem necelých patnáct let.

Následujícím bodem práce bude dlouhodobě plánované a diskutované referendum o sebeurčení. Akcentována bude participace OSN, která zde na základě rozhodnutí Rady Bezpečnosti zřídila misi MINURSO (1991), jejímž cílem má být právě zajištění podmínek potřebných k tomu, aby mohlo někdy k řádnému referendu na Západní Sahaře dojít. Faktorů, které zabraňovaly uspořádání referenda, bylo mnoho a ne vždy se jednalo o úmyslné jednání některého z aktérů. Nicméně faktem zůstává to, že převážná většina obstrukcí byla dílem Maroka, které se v žádném případě nehodlá území Západní Sahary vzdát. Vzhledem k cílům a charakteru mé práce je tomuto chování a postoji marockého království věnován větší prostor, protože se jedná o faktor, který může hrát roli v jeho percepci.

V poslední části práce se budu zabírat minulou, ale i současnou zahraniční politikou Maroka. Po uvedení hlavních faktorů, které určovaly a určují zahraniční politiku vůči Maroku, se budu soustředit na to, jak se k otázce konfliktu na Západní Sahaře staví klíčoví světoví aktéři, jako OSN, Spojené státy, Evropská unie a další. Ve výběru aktérů jsem kladl důraz na to, zda mají na průběh konfliktu nějaký vliv, či zda se jich problematika Západní Sahary, ať už přímo či nepřímo, týká. Také analyzuji zahraniční vztahy s ostatními státy Magrebu, přičemž se budu soustředit zejména na to, jaký dopad má dlouholetá marocká okupace Západní Sahary na pokusy o maghrebskou integraci.

Metodologie

Při výzkumu a psaní práce byl využit empiricko-analytický přístup. Co se týká zdrojů, bylo využito několik odborných monografií a článků. Vzhledem k vyžadující aktuálnosti některých informací a údajů dostaly poměrně velký prostor také internetové zdroje. Kromě oficiálních stránek zpravodajských služeb byly využity také portály různých uskupení a mezinárodních organizací.

2. Historický úvod

2.1 Koloniální období

Evropskou kolonizaci Maroka můžeme datovat od roku 1830, kdy Francie získala sousední Alžírsko a další expanze směrem na západ by pro ni znamenala nejen upevňování hranic svého nově nabytého území, ale také přístup k Atlantickému oceánu. V druhé polovině devatenáctého století však bylo velice aktivním aktérem na území Maroka také Španělsko. To posilovalo svůj vliv ve svých exklávách na severu, tedy v Ceutě a Melille a s Marokem vedlo úspěšně v roce 1860 válku o provincii Sidi Ifni.

Na jihu, tedy na území dnešní Západní Sahary, Španělsko zakládalo při pobřeží Atlantského oceánu poměrně veliké množství přístavů a obchodních stanic. Díky výsledkům Berlínské konference, která prakticky rozdělila celý africký kontinent mezi evropské mocnosti, se Španělsku dostalo nad tímto územím formálního uznání, a až do roku 1975 bylo spravováno jako teritorium nazývané Rio de Oro. Tato oblast byla později začleněna do většího územního celku Španělské Sahary až ve dvacátých letech 20. století (Naylor 2009: 161).

Ačkoliv o osudu většiny afrického území bylo rozhodnuto právě na Berlínské konferenci, Maroko bylo jednou z posledních zemí v regionu, které si udržely nezávislost. Samotný proces kolonizace Maroka byl v podstatě výsledkem série tajných dohod z první dekády 20. století, které probíhaly mezi Francií, Španělskem, Itálií a Velkou Británií. Itálie sledovala své zájmy v Libyi, zatímco podmínkou pro britské posvěcení na rozdělení sfér vlivu v Maroku bylo ponechání volné ruky v Egyptě (Laroui 2015).

Jediným faktorem, který tuto sérii jednání zdržoval a bránil, bylo Německo v čele s císařem Vilémem II. Ten zastával názor, že je potřeba, aby si Maroko udrželo nezávislost. Neshody mezi evropskými velmocemi byly dočasně urovnány na algeciraské konferenci (1906), dokonce s participací Theodora

Roosevelta, tehdejšího prezidenta Spojených států amerických. Německo však svůj boj o hlavní slovo nevzdalo a v roce 1911 vyslalo bitevní loď Panter k pobřeží města Agadir, načež Francie, které měla připadnout většina marockého území, zareagovala obsazením části Kamerunu (který byl tou dobou právě pod německou správou). Německo nakonec ustoupilo a za navrácení tohoto území přiznalo Francii nárok na správu Maroka (Hoisington 1985: 315).

Za dokončení procesu kolonizace Maroka evropskými mocnostmi můžeme považovat Smlouvu z Fezu (1912), kdy se sultán Mulaj Abd-al Háfiz de facto vzdal veškeré marocké svrchovanosti nad svým územím ve prospěch Francie. Ta nedlouho poté uznala Španělsku nárok na oficiální zřízení protektorátu v již déle fungujících španělských sférách vlivu. Španělský protektorát tedy sestával ze severního pruhu, zahrnující jeho historické enklávy Ceutu a Melillu, a na jihu z oblasti sousedící se Španělskou Saharou. Nutno dodat, že ačkoliv tyto dvě evropské mocnosti disponovaly nad Marokem faktickou mocí, de iure zde však vládl stále sultán, který byl spíše jejich loutkou (Rivlin 1982: 68).

Nedlouho po zřízení protektorátu začali do země proudit francouzští a španělští kolonisté, jejichž přítomnost měla za výsledek rozsáhlé budování a zlepšování školství, zdravotnictví a infrastruktury země. Ani tyto pozitivní dopady však nemohly utišit stále sílící volání Maročanů po nezávislosti. Za nejbouřlivější období odporu vůči evropskému kolonialismu lze považovat dvacátá léta, kdy mezi lety 1921-1926 probíhalo v pohoří Ríf berberské povstání. Jeho lídrem byl Abd el-Krim a vzpouru se podařilo potlačit až poté, kdy Španělé a Francouzi spojili síly a dohromady utvořili armádu čítající téměř 250 tisíc mužů (Joffé 1985: 291).

Třicátá a čtyřicátá léta se v Maroku nesou v duchu jakéhosi poklidného odboje. Maročané po neúspěšném puči již upouštějí od zbraní a snaží se najít spíše mírové řešení, jak se zbavit otěží evropské nadvlády. Formuje se větší množství nacionalistických politických stran z řad marocké inteligence. Tato

uskupení již neuplatňují násilí, nýbrž se snaží na francouzskou vládu apelovat pomocí racionální argumentace a umírněnější politikou (Joffé 1985: 293).

Jako nejvýznamnější a zároveň nejúspěšnější z těchto stran uvedme Istiklál, neboli Stranu Nezávislosti, která se společně se sultánem Mohamedem V. zasloužila o zisk marocké nezávislosti největší měrou. Zde je na místě zmínit návštěvu prezidenta Franklina D. Roosevelta, který se v roce 1943 účastnil konference v Casablance, týkající se válečnému postupu proti Hitlerovi. Americký prezident s tehdejším sultánem povečeřel za zavřenými dveřmi a podle sultána Maroku slíbil do budoucnosti podporu ze strany USA na cestě k nezávislosti. Zda se tak skutečně stalo, dnes zůstává předmětem diskuze, nicméně tato údajná podpora ze strany Spojených států celkem úspěšně fungovala jako nástroj a argument marockých nacionalistických hnutí při diplomatických jednáních až do zisku nezávislosti. Jedná se o jednu z událostí, která až do současnosti hrála významnou roli v marocké zahraniční politice vůči USA (Stenner 2014: 524).

Francii se velice přičily některé kroky sultána Mohameda V., zejména tedy jeho podporu nacionalistické straně Istiklál. Proto jej také později nechala odstranit a místo něj dosadila na trůn Mohameda Bena Aarafu, který byl koloniální vládě loajální. Takový krok však vyvolal těžké sociální nepokoje, které vedly k opětovnému dosazení sultána Mohameda, a po delších debatách následně i k udělení nezávislosti Maroka. Březen roku 1956 znamenal vznik nezávislého Marockého království, přičemž Španělsku zůstaly exklávy Ceuta, Melilla a do roku 1969 i Sidi Ifni (Ikeda 2007: 570-583).

2.2 Historie Španělské Sahary

Území Západní Sahary se dostalo pod Španělskou nadvládu v roce 1884, kdy kolonizátoři uzavřeli s některými místními kmeny dohodu o ochraně.

Španělé zde vyhlásili protektorát Río de Oro. Berlínská konference, konající se později toho roku (a pokračovala až do roku 1885) tak status španělského protektorátu pouze oficiálně stvrdila.

Jelikož hranice této španělské državy nebyly přesně dané, probíhalo její další rozšiřování zejména severním směrem. Změna nastala až na přelomu tisíciletí, kdy začala vést Francie se Španělskem dialog o rozdělení sfér vlivu v oblasti západní Afriky. Výsledkem těchto dohod byla španělsko-francouzská dohoda o rozdělení sfér vlivu v západní Africe v již přesně definovaných hranicích (Springerová 2013: 24). Španělská správa západosaharského území probíhala do 50.-60. let bez výraznějších změn.

Dekolonizační vlna 60. let, kdy se evropské mocnosti hromadně stahovaly ze svých zámořských držav, se nevyhnula ani Španělsku. V roce 1966 se otázkou Španělské Sahary začalo zabývat Valné shromáždění OSN, a to tím způsobem, že vzneslo požadavek na uspořádání referenda o sebeurčení. Zároveň OSN vyzvala ke spolupráci všechny zainteresované strany, jimiž rozumíme Španělsko, Maroko a Mauritanii. Na to konto se tyto tři země dohodly na odložení otázky referenda na později, což se také stalo (Spector 2009).

Král Hassan II., krátce po usednutí na trůn, začal postupně realizovat politiku založenou na marockých imperiálních vizích. Jedná se o ideu tzv. Velkého Maroka, která byla poprvé formulována v padesátých letech nacionalistickou stranou Istiklál (Springerová 2013: 27). Podle této doktríny mělo území Maroka zahrnovat také Španělskou Saharu, Mauretánii a části Alžírsko a Mali. Zastánci této vize odvozovali svůj původ od berberských kmenů, které v jedenáctém století ovládaly oblasti od jihu Španělska až po Senegal, a tím pádem by mělo mít i současné Maroko na toto území historický nárok (Naylor 2009: 230).

Po osmi letech čekání Španělsko oznámilo, že se v roce 1975 chystá uspořádat ve Španělské Sahaře po důkladném sčítání lidu plebiscit. To bylo podnětem pro aktivizaci a větší zapojení marockého krále Hassana II. do

západosaharského problému. Apeloval na Mezinárodní soudní tribunál v Haagu, aby důkladně prošetřil celou záležitost, zejména aby vzal na vědomí historické vazby západosaharského území na Maroko a Mauritánii. Takový krok velice uvítala jak Mauritánie, tak i pozdější marocký nepřítel Alžírsko. Důvodem krátkodobého spojenectví těchto tří zemí byl společný zájem na zbavení regionu veškerých španělských koloniálních vlivů a dostat jeho veškerá území z područí evropské nadvlády (Marks 1976: 8)

Nicméně rozhodnutí soudu znělo tak, že ačkoliv jisté historické vazby mezi územím Španělské Sahary a Marokem byly uznány, nemá ani Mauritánie, ani Maroko právo uplatňovat nad Španělskou Saharou jakoukoliv územní svrchovanost. Následné vyjádření OSN se s tímto závěrem víceméně ztotožňovalo a znovu opakovalo důležitost uspořádání svobodného referenda (Spector 2009).

Marocký král se tedy rozhodl jednat unilaterálně. Uspořádal tzv. Zelený pochod. Jednalo se o vyslání více než 350 000 neozbrojených Maročanů na území Španělské Sahary, což mělo za následek přijetí rezolucí Radou bezpečnosti, které požadovaly marocké stažení. Generální tajemník OSN, Kurt Waldheim, nabídl, v rámci jednání s Marokem, Alžírskem a Mauretánií, možnost svěřit Španělskou Saharu do rukou prozatímní vlády OSN. Dostalo se mu očekávané negativní odpovědi ze strany Maroka. Žádných donucovacích prostředků, například v podobě sankcí, však užito nebylo. Za tuto pasivitu OSN se nejvíce přičinila Francie a Spojené státy americké, jelikož jakýkoliv zákrok proti spojeneckému Maroku by byl v rozporu s jejich zahraničními zájmy v regionu (Springerová 2013: 48). Tomuto tématu se však budu podrobněji věnovat v poslední kapitole této práce.

Frankistické Španělsko si však stále více uvědomovalo fakt, že pokud by chystané referendum o sebeurčení dopadlo ve prospěch osvobozené Fronty Polisario (tzn. jediné entity reprezentující zájmy původního obyvatelstva), nejspíše by zde byl nastolen levicový režim s podporou Sovětského svazu. Fronta Polisario totiž udržovala úzké vztahy s alžírskou levicovou Frontou národního

osvobození. Proto byla v listopadu 1975 podepsána Madridská smlouva mezi Marokem, Mauritánií a slábnoucím Španělskem, která pouze prodloužila španělskou přítomnost o další tři měsíce, po které bude západosaharské území společně spravováno třemi podepsanými zeměmi (Springerová 2013: 31-32). Fakticky se Španělsko tímto aktem od celého problému distancovalo.

2.3 Ozbrojený konflikt

Na začátek této kapitoly je na místě zprvu uvést kořeny organizace, jakou je Fronta Polisario, a alespoň částečně charakterizovat její aktivitu. Fronta Polisario byla oficiálně založena v roce 1973 za jediným účelem, kterým bylo vyhnat španělské ozbrojené síly z jejich dlouhodobě kolonizovaného území Španělské Sahary. Za španělské správy sídlila organizace v sousední Mauritánii, která jí poskytovala zázemí. Důvodem byl společný zájem na celkovém zbavení regionu koloniálních otěží. Do podepsání Madridské smlouvy tedy vedla proti Španělsku guerillovou válku (Coleman 2013: 81-82).

Krátce po té, kdy se v únoru 1976 Španělsko definitivně stáhlo ze své bývalé kolonie, byla situace následující. Pod kontrolou Maroka byly zhruba dvě severní třetiny Západní Sahary¹, přičemž onu zbylou jižní třetinu spravovala Mauritánie. Ve stejnou dobu vyhlásila Fronta Polisario na celém území Saharskou arabskou demokratickou republiku, a tím pádem i válku proti Maroku a Mauritánii, jejichž přítomnost chápala jako nelegitimní narušování své vlastní suverenity (Arieff 2014: 1).

Maroko veškeré požadavky na stáhnutí svých ozbrojených i neozbrojených složek ignorovalo. Oblasti, které původní obyvatelé a ozbrojené síly Fronty Polisario původně odmítali opustit, začalo Maroko systematicky bombardovat, čímž docílili hromadné migrace uprchlíků do sousedního Alžírsko.

---

¹ Poprvé byl užit termín „Západní Sahara“ v posudku Mezinárodního soudního dvora z roku 1975 (ICJ 1975)

Většina uprchlíků našla útočiště v alžírském regionu Tindúf a zástupci Saharské arabské demokratické republiky odtud dodnes působí a reprezentují zájmy saharského lidu (Pazzanita 1994: 270).

Tisíce uprchlíků dodnes žijí v táborech zbudovaných v nehostinném prostředí alžírského Tindúfu a jsou převážně závislí na humanitární pomoci zvenčí. Tyto tábory jsou spravovány Frontou Polisario, tedy samotnými uprchlíky, za určité asistence Alžírska. (Human Rights Watch 2008: 8-9).

Po celé dva roky vedla Fronta Polisario, poměrně úspěšně guerillovou válku proti oběma okupujícím zemím, tedy proti Maroku a Mauritánii. Ozbrojený konflikt však začal mít z důvodu zvýšených válečných výdajů poměrně devastující následky na mauritánskou ekonomiku. Četné útoky Polisaria na mauritánské železnice či doly zemi ekonomicky velice poškozovaly (Humphrey 2009).

Ani s výhodou zahraniční pomoci od Francie a s kooperací s Marokem nebyla Mauritánie schopna zahnat hrozbu blížícího se ekonomického kolapsu. V srpnu roku 1979 se tedy vzdala všech svých nároků na území Západní Sahary a uznala Frontu Polisario jako jediného legitimního reprezentanta saharského lidu. Není bez zajímavosti, že se Mauritánská vláda tímto chtěla zároveň vyhnout případným neshodám s Marokem, jelikož oficiální vládu samozvané Saharské arabské demokratické republiky zprvu uznat odmítla. K částečnému zpřetrhání diplomatických vztahů s Marokem nakonec o pár let později (právě z důvodu uznání SADR) stejně došlo (Federal Research Division 1988).

Stažení Mauritánie ze své části Západní Sahary (Tiris al-Gharbiyya) mělo za následek okamžitou reakci ze strany Maroka v podobě její bleskové unilaterální anexe. Maroko zareagovalo mnohem rychleji, než Fronta Polisario čekala, a tak uplatňuje dodnes teritoriální svrchovanost nad více než 80% území Západní Sahary. Polisario odpovědělo několika útoky. Nejednalo se však o nic, s čím by si marocká armáda, v této oblasti čítající 120 tisíc mužů, nebyla schopna poradit (Zoubir 1990b: 226).

Následující dekádu nejlépe charakterizujeme jako období sporadických útoků ze strany Polisaria. Dokonce na krátkou dobu nastala taková situace, že se Maroko na přelomu 70. a 80. let začalo nacházet v defenzivě (Springerová 2013: 49). Z toho důvodu začalo v polovině osmdesátých let budovat obranný val, jehož stavba byla kompletně dokončena v roce 1987. Vzhledem k velmi omezeným prostředkům, mezi něž počítáme také nedostatečné a zastaralé vojenské vybavení, to pro Frontu Polisario znamenalo obrovské snížení šancí na vedení efektivních útoků proti marockým jednotkám (Zoubir 1990b: 226).

Zčásti kamenná a zčásti písečná zeď, dlouhá bezmála 2700 km, sice pro Maroko znamenala značné výdaje. Lze ji však považovat za investici do budoucna, jelikož pro Polisario znamená až dodnes nepřekonatelnou překážku, kvůli níž se momentálně nachází v bezvýchodné situaci. Na stranu Polisaria, která je mezinárodním společenstvím považována za jediné území, na kterém disponuje SADR vnitřní suverenitou, nechalo Maroko zároveň vystavit pás nášlapných min. Jedná se jednu z nejméně zaminovaných oblastí na celém světě, kde západosaharští uprchlíci a nomádi dodnes přicházejí o život (Art in America 2014: 280).

V období 80. let získávala Saharská arabská demokratická republika čím dál, tím více uznání, která pocházela především ze strany zemí třetího světa (Springerová 2013: 49). To samozřejmě vedlo ke stále větší politické a diplomatické izolaci okupujícího Maroka, neboť jeho zahraniční vztahy s těmito zeměmi se ocitly (u některých dočasně) na bodu mrazu. Vrcholem ochabování marockých zahraničních vztahů bylo přijetí SADR do panafrické Organizace africké jednoty (zkr. OAJ), načež následovala poměrně očekávaná reakce ze strany Maroka, které tuto organizaci opustilo (Zoubir 1990b: 226-227).

Druhou polovinu 80. let lze ve vztahu Maroka s Frontou Polisario označit za období detente. Polisario si tou dobou již bylo vědomo toho, že jeho šance prorazit marocký obranný val nejsou příliš vysoké a ani jeho vojenská technika se nemohla zdaleka rovnat s marockou. Tím pádem byla frekvence útoků Polisaria čím dál tím menší. Velké přičinění na oteplení vzájemných vztahů a

následného uzavření příměří měla OSN ve spolupráci s OAJ. Tyto dvě organizace spolu začaly intenzivněji spolupracovat na předběžných plánech na uskutečnění referenda o sebeurčení. Hlavním podnětem pro jejich zvýšenou aktivizaci byl již zmínění odchod Maroka z OAJ. Na zmírnění situace, zejména na opětovném obnovení diplomatických styků Maroka s Alžírskem (1988), měl velký podíl také saúdský král Fahd. Ten v celém sporu zaujal pozici mediátora (Springerová 2013: 131).

Počátkem roku 1989 vyhlásila Fronta Polisario jednostranné příměří, které však po půl roce porušila. Jednalo se o jeden z největších útoků za posledních několik měsíců a hrozilo, že dojde k opětovnému narušení diplomatických vztahů mezi Marokem a Alžírskem. Zároveň zde bylo nebezpečí konfliktu mezi Marokem a Mauritánií. Jelikož byly tyto poslední útoky Polisaria vedeny z mauritánského území, hrozil král Hassan vojenskou intervencí do této sousední země. Díky kontinuálním a vytrvalým snahám OSN a OAJ však obě strany podepsaly roku 1990 dohodu o příměří, která vešla v platnost následující rok. Až na občasné menší nepokoje lokálního charakteru je toto příměří oběma stranami dodržováno dodnes (Brecher – Wilkenfeld 1997: 131).

3. Referendum o sebeurčení

3.1 Mise MINURSO

Právem západosaharského lidu na sebeurčení se OSN zabývala již od počátku procesu španělské dekolonizace území. Již od roku 1976, kdy marocký král Hassan II. uspořádal tzv. Zelený pochod, je ze strany OSN marocká vláda ostře kritizována v souvislosti s okupací Západní Sahary. Několik rezolucí zpočátku přímo vyzývalo Maroko, aby oblast neprodleně opustilo, avšak k užití žádných donucovacích nástrojů, jaké jsou uvedeny v kapitole VII Charty OSN, nikdy nedošlo. Téměř po celá 80. léta OSN vydávalo velice podobné rezoluce. Všechny z nich stanovovaly tři podmínky potřebných pro nastolení trvalého míru v oblasti. Jednalo se o právo obyvatel Západní Sahary na sebeurčení, přímá jednání mezi Frontou Polisario a Marokem a spolupráci OAJ s OSN na vyřešení konfliktu mírovou cestou (Springerová 2013: 128-130).

Všechny tyto rezoluce OSN, týkající se Západní Sahary, postrádaly váhu a na průběh konfliktu neměly téměř žádný dopad. Důvodem těchto selhání byla právě jejich přílišná obecnost. Zároveň zde byl jasně patrný vliv USA a Francie, jakožto klíčových spojenců Maroka, kteří v Radě bezpečnosti OSN oba soustavně vetovali jakékoliv návrhy na vytvoření nátlaku na Maroko. To si bylo imunity, která z jejich podpory plyne, dobře vědomo, a tak nemělo po dobu ozbrojeného konfliktu důvod nějak výrazněji narušovat status quo. Podepsání finální podoby mírových smluv tedy předcházelo ustavení několika klíčových podmínek pro dodržení míru. Na jejich tvorbě, a především přesné formulaci, měl ve spolupráci s oběma stranami konfliktu a s OAJ největší podíl tehdejší generální tajemník OSN Pérez de Cuéllar. To, že v roce 1991 došlo po 16 letech na Západní Sahaře k podepsání mírové smlouvy, bylo především výsledkem jeho přesné formulace konkrétních kroků, které musí být podniknuty (Humphrey 2009).

První z těchto mírových podmínek se přirozeně týkala úplného stažení, či alespoň omezení počtu vojenských jednotek. Druhým klíčovým bodem byl souhlas všech zúčastněných na kooperaci při mírové misi OSN pro zřízení referenda, která dostala označení MINURSO. Třetí bod logicky plyne i z toho druhého, jelikož se jedná o souhlas obou stran na uspořádání svobodného referenda o sebeurčení západosaharského lidu. Jak si později ukážeme, právě uskutečnění tohoto kroku Maroko v budoucnu opakovaně bránilo. Maroko by totiž k uspořádání takového referenda svolilo, pouze pokud by mělo jistotu toho, že dopadne v jeho prospěch. Nedílnou součástí tohoto plánu byla také výměna válečných zajatců mezi oběma stranami a repatriace uprchlíků. Realizaci této podmínky můžeme hodnotit kladně (Daadaoui 2008: 149).

Finální stěžejní podmínkou pro zajištění míru bylo zřízení Výboru pro identifikaci voličů. Tento dílčí orgán měl za úkol zajistit seznam voličů, kteří mají právo registrace a následné participace na referendu. Takovýto úkol se později ukázal být dalším kamenem úrazu. Při předchozích mírových jednáních totiž souhlasilo jak Polisario, tak překvapivě i Maroko, že základem pro vytvoření takového seznamu bude výsledek španělského cenzu z roku 1974. V tom případě by bylo schopno participovat přibližně 74 000 voličů, přičemž většina z nich by nejspíše požadovala nezávislost (Human Rights Watch 1995).

Maroko si bylo takovéto skutečnosti vědomo, proto se tedy začalo snažit konání referenda oddalovat, pokud možno co nejdéle, aby se mu podařilo do hlasování zakomponovat co nejvíce pro-marockých voličů a zvýšit tak své šance. Výboru pro identifikaci voličů vznášelo například námitky, že referenda by se měla mít právo zúčastnit také pravnoučata těch, kteří se na Západní Sahaře narodili. Po několika podobných žádostech se tehdejší generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuéllar rozhodl kritéria pro obdržení hlasovacího práva rozšířit. Mimo osoby, jejichž jména stála již na seznamu z roku 1974, se směli zúčastnit jejich blízcí příbuzní a lidé narození na Západní Sahaře, jejichž otec zde byl narozen také. Hlasovací právo bylo dále rozšířeno na členy některého ze

saharských kmenů, kteří v oblasti žili před začátkem roku 1974 po dobu alespoň šesti let navazujících po sobě (Daadaoui 2008: 149-150).

Když byl tedy v roce 1993 Výbor pro identifikaci voličů oficiálně založen, vzneslo na něj Maroko další požadavek, aby bylo hlasovací právo uděleno dalším 120 tisícům marockých obyvatelům Západní Sahary. Stejně tak v požadavku stálo, aby se hlasování směli účastnit i saharští uprchlíci, kteří momentálně žili v Maroku. Všem zúčastněným stranám bylo jasné, že za takových podmínek by referendum jistě dopadlo ve prospěch Maroka. Nicméně výsledkem tohoto požadavku bylo to, že komise začala prověřovat dalších 120 tisíc aspirantů na získání volebního práva v referendu. Tímto problémem se pracovníci komise zabývali dalších devět let a celkové výdaje na pouhé sestavení volebního seznamu činily přes 440 milionů dolarů (Humphrey 2009).

V období mezi lety 1993-1996 se stávalo běžnou praxí, zejména ve městech jako je Laayoune, že Sahařané neměli téměř žádnou šanci se dostat do blízkosti pracovníků mise MINURSO. Maročtí policisté, kteří byli rozmístěni po větších městech až nezvykle hojně, jim v tom zkrátka bránili. Potíž vězí především v tom, že Sahařané, kteří se ucházeli o právo hlasovat v nastávajícím referendu, museli s příslušníky mise MINURSO nejprve absolvovat krátký rozhovor, v němž jim marocké policejní jednotky často bránily. Když už jim bylo z marocké strany povoleno rozhovor uskutečnit, konalo se tak za následujících podmínek. Maroko poskytovalo skupinkám Sahařanů, žijících daleko od stanovišť jednotek MINURSO, převoz speciálními marockými bezpečnostními autobusy. Mnoho z potenciálních voličů ani nedostalo povolení do takového autobusu nastoupit. Ti šťastnější byli odvezeni ke stanovištím, kde se onen rozhovor konal. V případě jeho úspěšného absolvování obdrželi stvrzenku, která měla být v nadcházejícím referendu o sebeurčení použita zároveň jako hlasovací lístek. Když však nastoupili do autobusu, který je měl dovézt zpět domů, maročtí policisté jim většinou lístky násilným způsobem zabavili, čímž je zbavili hlasovacího práva (Ruddy 1998).

Důvodem, proč se zabýváme tímto konkrétním případem do takových detailů je snaha poukázat na to, jak Maroko podobnými obstrukcemi a nově vyvstanuvšími požadavky hrálo o čas. Respektive čekalo na chvíli, kdy OSN nad takzvanou poslední africkou kolonií zlomí hůl nebo jí dojdou potřebné finance. Proč však ozbrojené jednotky OSN proti takovýmto praktikám, očividně bránícím uskutečnění legitimního referenda, nebyly s to zakročit? Odpověď se nabízí v několika rovinách.

Jedním z faktorů, které přispívaly k přílišné pasivitě jednotek OSN, bylo stanovení takzvaného „přechodného období“. V jeho průběhu měli členové mise MINURSO jasně definované povinnosti a pravomoci, vyplývající z rezolucí OSN. Vzhledem k tomu, že ani několik let po uzavření příměří nedošlo k žádnému konsenzu ohledně podmínek pro identifikaci voličů, nebyl stav, označovaný jako „přechodné období“, nikdy vyhlášen. V důsledku toho docházelo k opakovanému porušování lidských práv a umělé vytváření výše uvedených obstrukcí, především ze strany Marockého království. Chaos panoval také ve věci repatriace uprchlíků a válečných zajatců (Springerová 2013: 135).

Byrokratické překážky však nejsou jediným faktorem, který stál za neúspěchem mise MINURSO. Na vině je zároveň neúplnost jejího mandátu. MINURSO je totiž za celkovou dobu působení OSN pouze jednou ze čtyř misí, z jejichž mandátu je naprosto vynecháno právo/povinnost monitoringu lidských práv. Pokud v průběhu mise neprobíhá důkladný dohled nad dodržováním lidských práv, jednotky OSN je těžko mohou na místě také vymáhat. Pro naplnění podmínek referenda je problematickým bodem právě omezování svobody slova a sdružování, kterému se při hromadné identifikaci voličů vyhnout nelze. Iniciátorem návrhu na vypuštění lidských práv z mandátu MINURSO byla Francie (Humphrey 2009).

Absence monitoringu lidských práv bývá často terčem kritiky, a to především ze strany nevládních organizací či občanských iniciativ, které jsou zaměřené buď na prosazování lidských práv všude po světě, nebo bojují konkrétně za právo Sahařanů na sebeurčení. Mezi takové organizace patří: U.S.-

Western Sahara Foundation, Australia Western Sahara Association (zkr. AWSA) nebo švýcarská organizace Terre des Hommes. Téma zakomponování lidských práv do mandátu MINURSO se zároveň těší velké podpoře široké veřejnosti na Novém Zélandě, ve Španělsku, v Argentině nebo v Jordánsku. V případě Španělska má veřejné mínění dopad také na zahraniční politiku země. Maroko totiž tvrdí, že západosaharský konflikt je bilaterálním sporem mezi ním a Alžírskem, které navíc mělo celý konflikt uměle vykonstruovat, aby oslabilo marocké království. Kvůli obavám z případných protestů na domácí půdě nechce Španělsko tuto verzi přijmout. V zemi totiž působí přibližně 180 organizací, které si kladou za cíl podpořit západosaharský lid. Zahrnutí lidských práv do mise MINURSO se také těší velké podpoře v Dánsku, a to nejen v rámci občanských iniciativ. Nedávno se vyjádřil dánský ministr zahraničních věcí, že by v tomto ohledu velice rád viděl nějaký pokrok. Také si neodpustil kritiku Francie, která tento pokrok soustavně brzdí svým vetem v Radě bezpečnosti (Western Sahara Campaign UK 2015; AllAfrica 2015; Springerová 2013: 44)

Kvůli výše zmíněným problémům byl proces identifikace voličů v roce 1996 generálním tajemníkem OSN odložen. Zároveň došlo ke stažení všech policejních jednotek a většiny civilních účastníků mise. Činnost Výboru pro identifikaci voličů byla na konci roku 1997 novým generálním tajemníkem Kofi Annanem obnovena. K dokončení seznamu voličů došlo o dva roky později, avšak význam a dopad této snahy byl nepatrný. Maroko totiž nadále blokovalo možnost naprosto samostatné Západní Sahary a zároveň zpochybňovalo platnost seznamu voličů. Ani Fronta Polisario Maroku ustoupit nehodlala, a tak bylo potřeba hledat alternativní plán, který bude vyhovovat oběma stranám sporu (OSN)

3.2 Bakerovy plány

Krátce po nástupu do funkce generálního tajemníka OSN jmenoval Kofi Annan Jamese Bakera III. zvláštním vyslancem pro Západní Saharu. Pokračování

v tvorbě kompletního seznamu voličů vzešlo právě jeho iniciativy. Zároveň došlo na jeho popud k výměně politických vězňů a byly upřesněny ještě další podmínky pro konání referenda. Tento pokrok byl výsledkem podpisu takzvaných Houstonských smluv, které zároveň znovu nastartovaly přímá jednání mezi oběma stranami konfliktu (Daadaoui 2008: 150-151).

V dubnu roku 2000 absolvoval Baker cestu po Maghrebském regionu, aby ověřil, zda jsou podmínky, které byly vyjednány pomocí Houstonských smluv, řádně dodržovány. Nutno říct, že tou dobou byl k úspěšnému vyřešení západosaharského problému velice skeptický, zejména kvůli neustálým překážkám, které Maroko kladlo ve věci registrace voličů. Také si byl vědom již dříve deklarovaného postoje Francie a Spojených států, které by v Radě bezpečnosti OSN nepodpořily žádný plán, který by mohl mít za výsledek, byť jen nepatrnou, destabilizaci marockého království. K té by jistě došlo, pokud by od něj bylo teritorium Západní Sahary odtrženo (Zoubir 2010: 92-93).

Vzhledem k tomu, že žádné předchozí snahy uspořádat referendum skončily naprostým neúspěchem, rozhodl se Baker navrhnout cestu kompromisu. Vypracoval tedy tzv. Rámcovou dohodu o statusu Západní Sahary, která vešla do povědomí veřejnosti spíše jako Bakerův plán. Tento projekt prezentoval všem zúčastněným stranám, tedy Maroku, Frontě Polisario, Alžírsku a Radě bezpečnosti. Jednalo se o určitou formu autonomie, kterou měli západosaharští obyvatelé obdržet. Bakerův plán stručně a jasně rozdělil kompetence mezi marocké království a zástupce Západní Sahary (Benabdallah-Gambier – Zoubir 2003).

Maroku měly zůstat kompetence v oblasti zahraničních věcí, národní bezpečnosti a vnější obrany. Zároveň by zůstala společná, pochopitelně tedy marocká, vlajka, měna a poštovní a telekomunikační systémy. Západní Sahaře měly být uděleny pravomoci ve volbě exekutivních, legislativních a soudních orgánů, skrz které zde měla fungovat autonomní vláda a národní shromáždění. Sahařané by si nadále určili vlastní výši rozpočtu, daní a disponovali by vlastními

policejními složkami. Legislativa by však byla společná jak pro Maroko, tak pro autonomní oblast Západní Sahary (OSN 2001: 11-12).

Tento navrhovaný stav měl trvat celkem pět let, po kterých by došlo k uspořádání referenda. Toho by se ovšem směli zúčastnit i lidé, kteří na území Západní Sahary žili déle než jeden rok. Tato podmínka naprosto odradila představitele Fronty Polisario, jelikož vzhledem ke zřetelnému nepoměru mezi obyvateli marockého a saharského původu, by území Západní Sahary po pěti letech částečné autonomie připadlo opět Maroku. S takovou možností nemohlo západosaharské obyvatelstvo souhlasit. Zásadně proti tomuto návrhu se stavělo i Alžírsko (OSN 2001: 12; Zoubir 2001).

Po razantním odmítnutí Bakerova plánu přednesl generální tajemník OSN Kofi Annan Radě bezpečnosti čtyři možnosti, jak dále postupovat při řešení západosaharské otázky. Na Radě bezpečnosti bylo vybrat si jednu z těchto čtyř alternativ (Jensen 2005: 17). První možností byla realizace mírového plánu z roku 1991, aniž by byl potřeba souhlas obou stran. Druhou možností bylo revidovat první Bakerův plán. Třetí alternativa nabízela diskuzi, která by se týkala rozdělení teritoria Západní Sahary mezi obě strany konfliktu a čtvrtou možností bylo úplně zrušit misi MINURSO a na celý problém naprosto rezignovat. První možnost by, jakožto spojenci Maroka, jistě zavrhl Francie a USA. Rozdělení teritoria se jevilo také jako dosti problematické řešení, protože jak Maroko, tak Polisario nebylo ochotné ustoupit ani o krok, co se týká teritoriální integrity. Rada bezpečnosti se nakonec rozhodla pro druhou možnost, přičemž bylo opět na Jamesi Bakerovi, aby toto rozhodnutí implementoval (Springerová 2013: 139).

Mírový plán pro sebeurčení lidu Západní Sahary, obecně nazývaný jako „druhý Bakerův plán“ byl poprvé představen v roce 2003. S ohledem na to, že nesouhlas s prvním plánem přišel ze strany Polisaria a Alžírsko, bylo Bakerovi jasné, že musí ve své druhé verzi nabídnout této straně konfliktu něco víc. Plán tedy stanovoval, že se opět po pětiletém, případně čtyřletém, období západosaharské samosprávy, bude konat referendum o sebeurčení. Rozdíl byl

v tom, že po dobu přechodného období se již nebude muset západosaharská autorita opírat o marockou ústavu. Zároveň by Západosahařané disponovali svým vlastním Nejvyšším soudem, jehož členové by byli jmenováni vedoucím/hlavou exekutivy, se souhlasem zákonodárného shromáždění (Amirah-Fernández – Zoubir 2008: 191).

Kamenem úrazu, stejně jako i ve většině z předchozích pokusů o implementaci referenda, bylo volební právo a seznamy voličů. Hlasování v referendu se směli zúčastnit již zaregistrovaní voliči a ti, kteří trvale žijí na území Západní Sahary od prosince roku 1999. Volebním právem měli disponovat nadále Západosahařané, kteří žili mimo území Západní Sahary. Většinou se tedy jednalo o uprchlíky, kteří žili v táborech v tindúfské oblasti v Alžírsku. To se nelíbilo Maroku, jelikož za takových podmínek již nemělo jistotu, že bude počet pro-marockých voličů převažovat. Maroko také vzneslo námitku na to, že referendum mělo obsahovat kromě možnosti připojení k Maroku a částečné autonomie také úplnou nezávislost Západní Sahary, což pro něj, s ohledem na rozšíření volebního práva, mohlo představovat nebezpečí (Jensen 2005: 17; Springerová 2013: 140).

Po selhání i druhého revidovaného plánu pro vyřešení konfliktu mírovou cestou, rezignoval James Baker III. na post zvláštního vyslance pro Západní Saharu s tím, že využil všech možných dostupných prostředků a zkusil vše, co bylo v jeho silách. Podle Anny Theofilopoulou, která byla součástí Bakerova vyjednávacího týmu, byla zásadním problémem nejednotnost Rady bezpečnosti. Ta sice po celou dobu působení Jamese Bakera v jeho snažení podporovala, avšak jakmile měla zatlačit na jednu ze dvou stran konfliktu, aby své odmítnutí kompromisu ještě důkladně zvážila, neudělala nic. Baker v celém konfliktu působil pouze jako mediátor a bylo na Radě bezpečnosti, aby učinila finální rozhodnutí o osudu Západní Sahary. K takové situaci však dodnes nedošlo (Theofilopoulou 2006).

4. Marocká zahraniční politika

4.1 Vztahy s USA

4.1.1 Vývoj americko-marockých vztahů

První kontakt s USA navázalo Marocké království již v roce 1776, jelikož bylo úplně první zemí, která Spojené státy americké uznala a navázala s nimi politické, diplomatické a obchodní styky. Můžeme však konstatovat, že navzdory vytrvalému marockému snažení, se Spojené státy ve svých počátcích o jakoukoliv spolupráci či přátelské vztahy s Marokem příliš nezajímaly. Přirozeně potřebovaly mnohem silnější a vlivnější spojení (Springerová 2013: 76; Sellak 1991: 1-6)

Americký zájem o Maroko lehce vzrostl za druhé světové války, kdy poskytovalo Maroko spojeneckým letcům přistávací území. Ke skutečnému zintenzivnění interakce mezi těmito dvěma zeměmi nastal však v šedesátých letech, kdy král Hassan II. přijal od Sovětského svazu materiální podporu v podobě vojenského vybavení. Ve snaze zabránit potenciálně dalšímu africkému státu, aby se orientoval směrem na východ², se prezident Kennedy rozhodl navázat mnohem přátelštější kontakt s Marokem. Za vlády prezidenta Cartera však došlo ještě k jednomu incidentu, který narušil dobré zahraniční vztahy mezi oběma zeměmi, byť pouze dočasně. V době, kdy ozbrojený konflikt na Západní Saará nabíral větších rozměrů, tedy na přelomu 70. a 80. let, se americký velvyslanec Andrew Young, rozhodl pro vyjádření podpory nikoliv partnerskému Maroku, nýbrž západosaharským uprchlíkům v Alžírském Tindúfu. Paradoxem ovšem je, že se tím nepřímo zastal Fronty Polisario, jejíž vojenský arzenál, proudící přes Alžírsko, byl z převážné většiny financován Sovětským svazem (Sellak 1991: 11-12).

---

² Za vlády Gamála Násira se Egypt vydal cestou socialismu a udržoval dobré vztahy se Sovětským svazem. Zejména po tzv. Suezské krizi (John 2014)

Tyto neshody mezi USA a Marokem, pramenící z Carterova odhodlání hájit lidská práva po celém světě, však nenabraly větších rozměrů. Americká vláda totiž Frontě Polisario podporu nikdy nevyjádřila přímo. Tato černá skvrna na americko-marockých vzájemných vztazích je obecně vnímána jako výsledek Carterovy administrativy, jejíž politická doktrína stála na prosazování lidských práv po celém světě všemi dostupnými prostředky. Carterův postoj vůči konfliktu na Západní Sahaře se tak dá označit spíše za neutrální (Saidy 2011: 87).

V roce 1981 se do prezidentského křesla dostal Ronald Reagan. Jeho zahraničně-politická doktrína, stručně nejlépe charakterizovatelná jako tvrdé potlačování komunismu, nebo také ukončení politiky deténte, nutně vedla k mnohem větší americké diplomatické i vojenské podpoře Maroka v západosaharském konfliktu. Stabilní a teritoriálně integrované Maroko totiž znamená snížení šancí na růst východního komunistického vlivu. Dalším motivem americké pomoci může být také situace, která nastala na světovém trhu, a to takzvané ropné šoky. Podle některých autorů Reagan viděl ve spolupráci s Marokem dalšího možného dodavatele ropy z potenciálních ložisek při pobřeží Západní Sahary. Nicméně můžeme konstatovat, že tato podpora přišla akorát včas, aby zvrátila průběh války, ve které tou dobou Maroko, které zaujalo defenzivní postavení, ztrácelo půdu pod nohama (Springerová 2011: 77-78). Bez prostředků, které Maroku Amerika (společně s dalšími partnery) poskytla, by k projektu výstavby marocké zdi sice nejspíše došlo také, ovšem se znatelně většími obtížemi.

Ačkoliv byla po dlouhou dobu stěžejním faktorem v americko-marockých vztazích Studená válka, po skončení bipolární konfrontace k žádnému zpřetrhání partnerských vazeb nedošlo. S novým multipolárním uspořádáním světa a velkému množství nově vyvstávajících problémů se spíše změnilы společné zájmy obou zemí. Prvním z nich je válka v Perském zálivu, ve které Maroko vyjádřilo jasně svou podporu Kuvajtu a Spojeným státům, když proti Husajnovi vyslalo přes dva tisíce vojáků. Dalším upevněním vazby mezi USA a Marokem bylo marocké aktivní zapojení do potlačování islámské revoluce, která začala

v sousedním Alžírsku, a hrozilo její šíření do dalších zemí severní Afriky. Podobně jako za Studené války se i v tomto případě Maroko zachovalo jako tvrdý odpůrce jakýchkoliv protizápadních tendencí, což USA, které měly a stále mají zájem na integrovaném maghrebském regionu, vřele uvítaly (Zoubir 2006: 3).

4.1.2 Postoj USA k západosaharské otázce

V otázce Západní Sahary je pro USA klíčových hned několik bodů. Je velice důležité si uvědomit, že v souvislosti se Západní Saharou mají USA velký zájem na stabilitě maghrebského regionu. Jakákoliv větší forma samosprávy tohoto území pod vedením zástupců SADR by tuto stabilitu s největší pravděpodobností narušila, a to hned z několika důvodů. Za prvé, vzhledem k velice omezeným přírodním zdrojům, by vznik samostatného státu znamenal zároveň vznik velice chudého a slabého státu. Přírodní zdroje by sestávaly výhradně z fosfátů a rybolovu. Za druhé, v souvislosti s udělením západosaharské autonomie by vzrostlo riziko separatistických tendencí dalších maghrebských entit, jakými jsou Berberové či Tuaregové (Saidy 2011: 89-90). Třetím rizikem je pravděpodobný nárůst teroristické aktivity na území nově vzniklého, nestabilního státu. Tím, že Polisario cvičí teroristy, také často argumentuje Maroko, když apeluje na Spojené státy, aby se nepřikláněly k ideji západosaharské samostatnosti (Springerová 2013: 82-83).

Ze snahy posílit politickou a ekonomickou integraci maghrebského regionu investují Spojené státy do rozvoje energetiky, turismu a infrastruktury. Zároveň se snaží USA země regionu sblížit pomocí různých iniciativ, ve kterých je potřeba regionální kooperace, mezi něž patří např. Eisenstatská iniciativa či různé formy spolupráce v potlačování teroristických živlů. Protiteroristický boj, zejména ve světle událostí typu 11. září (2001) či teroristického útoku v Casablance (2003), skutečně krátkodobě posílil interakci mezi, tradičně

nepřátelským, Alžírskem a Marokem. Spojené státy se prostřednictvím rozvoje spolupráce mezi těmito zeměmi snaží šířit demokratické principy. Ve zkratce – stabilní a demokratický Maghreb je součástí amerického národního zájmu (Saidy 2011: 90-91).

V průběhu devadesátých let docházelo k pomalé proměně postoje USA k vyřešení západosaharské otázky. Posun nastal po skončení Studené války, kdy USA začaly podporovat určitou formu samostatnosti na Západní Sahaře. Nelze však říci, že by upustily od otevřené podpory Maroka. Pomocí vlivu, který USA garantuje stálé křeslo v Radě Bezpečnosti, víceméně propagovaly marocké návrhy na částečnou autonomii. Jak jsme již uvedli, naprostá samostatnost a vznik nového státu na Západní Sahaře se americkým zájmům přičí. Vyřešení problému mírovou cestou (pravděpodobně formou autonomní oblasti pod správou Maroka), aby byly všechny zúčastněné strany spokojeny, je pro Spojené státy ideálním řešením. Nejen že by tím upevnily dobré vztahy s Marokem a posílily by stabilitu regionu, zároveň by totiž stouply v očích celého arabského světa, který Spojené státy obecně vidí spíše v negativním světle (Saidy 2011: 91; Springerová 2013: 89-91).

4.2 Vztahy s Francií

Vzhledem k tomu, že v koloniální době to byla právě Francie, kdo měl v regionu severozápadní Afriky hlavní slovo, se nelze divit tomu, že se Paříž snaží dodnes udržovat úzké vztahy jak s Marokem, tak s Alžírskem a Mauritánií. Se změnou mocenského uspořádání po druhé světové válce, tedy s nástupem bipolární konfrontace, se takový úkol jevil jako obzvlášť náročný. Zejména po, někde méně, jinde však více bouřlivém, dekolonizačním procesu.

Na jedné straně stál alžírský levicový režim, do jehož přízně se snažila Francie dostat z toho důvodu, aby snížila jeho míru interakce se Sovětským

svazem. Na té druhé bylo marocké království, jehož stabilita do jisté míry garantovala i stabilitu celého regionu, a tím pádem jej západní mocnosti, včetně Francie, podporovaly jak materiálně, tak diplomaticky. Vzhledem k dlouholetému nepřátelství mezi Marokem a Alžírskem (což je stav, který v jejich vztahu dodnes dominuje), bylo přiklonění se Francie k jedné ze stran, a tím pádem oslabení vztahů se stranou druhou, nevyhnutelným dopadem (Springerová 2013: 91-92). Důvodem francouzské podpory svých bývalých kolonií v oblasti Maghrebu bylo udržet si převahu v ekonomické a kulturní oblasti. V té kulturní sféře se jednalo především o snahu zachovat francouzštinu jako další oficiální jazyk, kromě arabštiny (Ennaji 2005: 97)

Po té, kdy Maroko anektovalo území Západní Sahary, se Francie okamžitě přiklonila na jeho stranu. Její podpora se projevila hned v několika rovinách. První z nich, kterou zmíníme je vojenská. V letech 1977-1978 Francie pomáhala bombardovat záposaharské území svými vojenskými letouny, které sídlily v nedaleké vojenské základně v Senegalu. Důvodem toho kroku z francouzské strany však nebyla pouze podpora Maroku, nýbrž spíše poskytnout pomocnou ruku Mauritánii, na jejímž území byly Polisariem organizovány sabotáže železnic a dolů. Té Francie od své dekolonizace v roce 1960 garantuje nezávislost. Francie se tak tímto krokem přičinila na hromadné emigraci Sahařanů do alžírského Tindúfu. Francouzské armádní složky v rámci záposaharského konfliktu také poskytovaly výcvik marockých vojáků. V 80. letech, tedy v období, kdy byl ozbrojený konflikt na Západní Sahaře nejintenzivnější, zásobovala Francie Maroko vojenskou technikou. Nejvyšších čísel tato podpora dosahovala mezi lety 1978-1982, kdy za čtyři roky dodala Francie zásoby v hodnotě jednoho bilionu eur (Shelley 2004: 19-20).

Další formou podpory, kterou Maroko získává od Francie, je diplomatická. Tou máme na mysli francouzskou činnost v otázce Západní Sahary na půdě OSN. Francie, jakožto jeden z pěti stálých členů Rady bezpečnosti, soustavně užívá své právo veta na zablokování jakýchkoliv rozhodnutí, jejichž výsledek by se přičil Maroku. Většina z těchto rozhodnutí se týkala realizace

referenda o sebeurčení a požadavků na přímé jednání mezi Marokem a nejvyššími představiteli SADR. Díky francouzskému přičinění bylo také při zřizování mise MINURSO rozhodnuto o tom, že mezi její dílčí cíle nebude rozhodně patřit kontrola dodržování lidských práv. Návrh na takovéto rozšíření mandátu mise MINURSO podaly až Spojené státy v dubnu roku 2013 (Stevenson 2013).

Ačkoliv všichni minulí francouzští prezidenti (Mitterand, Chirac, Sarkozy) soustavně deklarovali svůj neutrální postoj k celému konfliktu na Západní Sahaře a jako prioritu si kladli zlepšení vztahů Maroka s Alžírskem, de facto bylo stále jasné, že Francie z politiky podpory Maroka nehodlá ustoupit. Její postoj se nezměnil ani s nástupem nového prezidenta z řad Socialistů, François Hollande (Morocco World News 2015). Francie stále proklamuje, že je pro spravedlivé a mírumilovné řešení konfliktu, které bude v souladu s mezinárodním právem. Zároveň se však nijak netají svou náklonností k vyřešení sporu ve prospěch Maroka.

Po většinu 90. let bylo sousední Alžírsko zmítané občanskou válkou. Francie se, z obav o to, aby se vlivy islámského fundamentalismu nerozšířily z Alžírsko do Maroka, v tomto období snažila marockou monarchii podpořit a předejít tak jejímu rozpadu. Podle Zoubira (1998: 36-37) vždy, když se v Alžírsku zhoršila situace na domácí půdě, Francie se snažila prosadit odložení referenda o sebeurčení na Západní Sahaře. Touto artikulací marockých zájmů ve své podstatě Francie zvyšuje jejich relevanci na mezinárodní půdě, čímž přispívá k upevnění pozice Maroka. Nečiní tak pouze v rámci OSN. Francie využila kombinaci ekonomického a diplomatického nátlaku tím způsobem, že nabídla některým africkým zemím finanční kompenzaci za to, že stáhnou své uznání SADR. V zemích jako je Benin, Burkina Faso, Čad, Kongo-Brazzaville a Togo, se jí to dokonce povedlo (Zoubir 2007: 168-169).

Stabilní a silné Maroko je pro Francii, potažmo i pro další západní mocnosti, totiž zárukou nejen loajálního, ale především jediného vyloženě prozápadního partnera v maghrebském regionu. Maroko se velice aktivně angažuje

v boji proti terorismu, což je také jedním z důvodů, proč je pro Francii tím vhodným spojencem. Dalším faktorem, který hraje ve vztahu Maroka s Francií důležitou roli, jsou ekonomické vazby. Od roku 2000 má více než 60 % přímých zahraničních investic v Maroku na svědomí právě Francie (Human Rights Watch 2008: 34-35). Francouzské firmy mají enormní zájem na obchodu s Marokem, které je díky své přítomnosti na Západní Sahaře schopno uspokojit poptávku po fosfátech a rybách. Navíc podél západosaharského pobřeží probíhá průzkum, který si klade za cíl objevit ložiska ropy a zemního plynu. Na tomto průzkumu se podílí právě francouzská společnost TotalFinaElf (Humphrey 2009; Petitjean 2014).

Nezůstává bez povšimnutí jedna skutečnost. Francie zatím ve většině případů za posledních 20 let vždy podporovala mandát OSN na monitoring lidských práv v problematických oblastech. Jako příklad můžeme uvést mise v Kosovu (UNMIK), v Súdánu (UNMIS) či ve Východním Timoru (UNAMET). V případě Západní Sahary (UNAMIR) je však Francie jednou z mála zemí, které byly v otázce monitoringu a vymáhání dodržování lidských práv zásadně proti (Bolonion 2010). Kdyby totiž OSN získala tento mandát, jistě by to přispělo ke vnímání Maroka v negativním světle, a to jako agresora, který nejen že nerespektuje rozhodnutí Mezinárodního soudního dvoru, ale také porušuje lidská práva. Francie se svým vetem snaží takové percepci Maroka zabránit.

4.3 Vztahy s Alžírskem

V souvislosti s africkou dekolonizací spolupracovalo Alžírsko s Marokem a dalšími sousedními zeměmi na vytlačení veškerých evropských vlivů z maghrebského regionu. Jednalo se tedy o odboj proti španělským a francouzským kolonizátorům. Ačkoliv Maroku byla Španělskem udělena nezávislost v roce 1956, a to poměrně bez větších potíží, situace v Alžírsku byla

jiná. To totiž muselo o svou nezávislost vést s Francií válku, která trvala bezmála 8 let.

Od 50. let můžeme pozorovat určité napětí vztahů mezi Marokem a Alžírskem. Toto napětí má původ ve vizi Velkého Maroka, kterou jako první definoval lídr marocké nacionalistické strany Istiklál, Mohammed Allal Al-Fassi. Když ji král Hassan II. přijal jako svou oficiální doktrínu, vzbudilo to pochopitelně v alžírských politických kruzích určité obavy o případné marocké snahy narušit alžírskou teritoriální integritu. Po vyhrané osmileté válce o nezávislost na Francii by se Alžírsko, tou dobou vedené nacionalistickými tendencemi, stěží smířilo s možností ztráty byť jen malé části svého těžce vydobytého území (Zoubir 2007: 160-161).

Po sérii vyjednávání o tom, zda Alžírské oblasti Tindúf a Béchar spadají pod marockou či alžírskou správu, se v roce 1963 Maroko rozhodlo pro tvrdý postup. Napadlo tuto oblast vojenskou silou. Ačkoliv si Maroko zpočátku vedlo poměrně dobře a disponovalo mnohem lepší a modernější vojenskou technikou, nebylo plně připraveno čelit zkušeným alžírským veteránům, kteří byli vycvičeni z nedávné války o nezávislost. Ozbrojený konflikt tak trval přibližně měsíc, než ustrnul na mrtvém bodě a marocké vojsko se z oblasti stáhlo. Tento ozbrojený konflikt, pomocí něhož nebylo dosaženo žádných teritoriálních změn, je znám pod označením „písečná válka“ a je chápán jako počátek rivality mezi oběma maghrebskými zeměmi (Dunn 2013).

Postoje Maroka a Alžírska v otázce Západní Sahary se až do roku 1974 shodovaly. Obě země byly (společně s Mauritánií) zajedno v tom, že saharský lid by měl, v souladu s mezinárodním právem, disponovat právem na sebeurčení. Společně to deklarovaly na konferenci v Agadiru v roce 1972. Marocký král Hassan II. byl tou dobou totiž ještě pevně přesvědčen, že výsledkem bude připojení oblasti k marockému království. Jakmile se však tato možnost začala zdát nepravděpodobná, opustil tento ideál a zabral území sám, čímž se dostal do ještě větší nepřízně Alžírska (Zoubir 2007: 161).

Po vyhlášení Saharské arabské demokratické republiky v únoru 1976 bylo Alžírsko hned první zemí, která oficiálně uznala její existenci. Tento akt přirozeně vedl ke zpretrhání jakýchkoliv zbývajících diplomatických vazeb s Marokem. Po stažení Mauritánie svých nároků na území Západní Sahary (1979) začalo Alžírsko, v čele s novým prezidentem Šadlí Ben Džadidem, soustavně apelovat na mezinárodní společenství, aby podpořilo západosaharské právo na sebeurčení. Díky těmto snahám rostl počet zemí, které uznávaly SADR, a tím pádem se dostávaly automaticky do opozice vůči Maroku. Alžírsku se tedy úspěšně dařilo Maroko diplomaticky izolovat. Jako dílčí vítězství alžírské diplomacie vedené proti Maroku lze chápat přijetí SADR do OAJ a následné marocké stáhnutí se z této organizace (Springerová 2013: 113).

V průběhu 80. let Alžírsko podporovalo Frontu Polisario v ozbrojeném konfliktu proti Maroku tím, že ji zásobovalo finančními prostředky, zbraněmi a vojenskou technikou. Nutno však zmínit, že vojenská technika, dodávaná Polisariu Alžírskem, byla původem z SSSR. Co se týče kvality technologií, mělo tedy Maroko, které bylo zásobováno Spojenými státy, v tomto ohledu značně navrch. Díky diplomatickému úsilí saúdského krále Fahda byly roku 1988 obnoveny zahraniční vztahy mezi Marokem a Alžírskem (Rabinovich 1987: 14-15).

Polisario má dodnes v Alžírsku také významného partnera v oblasti diplomacie. Lze konstatovat, že žádné důležitější rozhodnutí SADR po uzavření příměří v roce 1991 se téměř nikdy nekonalo bez souhlasu alžírské vlády. Představitelé SADR si totiž velice dobře uvědomují, že bez alžírského přičinění by jejich šance na sebeurčení nebyly jen nepatrné, nýbrž téměř nulové. (Mundy 2010: 3-4).

Názorů na to, co je hlavním motivem Alžírka pro takovouto trvalou, a bezpochyby také nákladnou, podporu SADR, se nabízí hned několik. Podle té nejrozšířenější teorie považuje Alžírsko spor o území Západní Sahary za boj o regionální hegemonii. Jak bylo již uvedeno, vztah mezi Marokem a Alžírskem vykazoval už od počátků africké dekolonizace známky rivality. Po zisku

nezávislosti bylo právě Alžírsko aspirantem na zisk statutu regionálního hegemonu. Nad Marokem mělo navrch jak ve velikosti, tak i ve vyšší míře infrastruktury nebo v diverzifikaci zdrojů. Proto chápalo marockou anexi Západní Sahary jako snahu o posílení vůdčí role v maghrebském regionu, o kterou samo usilovalo (Mundy 2010: 4-5).

Pokud by však na Západní Sahaře vznikl samostatný stát, s velkou pravděpodobností by se jednalo o loutkový stát, který by byl de facto, s určitými omezeními, podřízen alžírské vůli. Taková situace by zvýšila alžírské šance získat dominantní postavení v regionu. Zároveň by to pro něj znamenalo přístup k Atlantickému oceánu, čímž narážíme na další možný faktor, který hraje roli ve vztahu Alžírska a SADR. Alžírsko by ze vzniku samostatného státu na Západní Sahaře benefitovalo tím způsobem, že by mohlo pohodlněji převážet železnou rudu z tindúfské oblasti, skrz Západní Saharu až k pobřeží Atlantiku (Zoubir – Hamadouche 2013: 84-85; Arieff 2014: 5).

Dalším možným důvodem alžírské podpory SADR se nabízí v ideologické rovině. Alžírsko patří mezi dekolonizované země, kterým nebyla nezávislost garantována automaticky, nýbrž si ji musely tvrdě vybojovat. Z toho důvodu mohou pociťovat určitou spřízněnost se západosaharským lidem, kterému se také nechce dostat vlastního státu. Tento pohled na věc by alžírský postoj vysvětloval jednoduše jako podporu práva národů na sebeurčení, jako takového.

4.4 Vztahy se Španělskem

Jelikož Západní Sahara je bývalou španělskou kolonií, je na místě zmínit také postoj, jaký k celému problému zaujímá samotné Španělsko. Tomu je často vytýkán nestandardní proces dekolonizace tohoto území v 70. letech, přílišná pasivita a zaujímání neutrální pozice v celém problému.

Španělsko se poměrně dlouho bránilo dekolonizační vlně přelomu 50. a 60. let. Dokonce odmítalo podpořit rezoluci č. 1514, která garantovala nezávislost obyvatelům kolonií. Mnoho koloniálních mocností se tou dobou již stahovalo ze svých držav, avšak Španělsko opakovaně vyjadřovalo svůj nesouhlas opustit území. Změna španělského postoje přišla až s tím, kdy si marocký král Hassan II. začal (v roce 1973), v rámci své nacionalistické kampaně, nárokovat Západní Saharu sám. V té době byl na pozdní frankistické Španělsko již vyvíjen nátlak jak ze strany OSN, tak ze strany Maroka, a tak se začalo myšlenky dekolonizace pomalu otevírat. Nelze však říci, že by byl španělský postoj jednoznačný. Ve vládě se střetával konzervativní proud, jehož představitelé považovali Španělskou Saharu za provincii, s liberálnějším, který razil naopak cestu dekolonizace, tak jak nařizovaly rezoluce OSN (Mundy 2006).

Tyto neshody vedly nutně k tomu, že Španělsko zkrátka nedokázalo efektivně reagovat na Hassanův Zelený pochod. Nejdříve prohlašovalo, že je ochotné bránit Španělskou Saharu vojenskou silou, nicméně postoje španělských politiků se v tomto období měnily velice rychle a nikomu nebylo zcela jasné, jaké kroky v otázce dekolonizace země dále podnikne. Nakonec se nejdůležitější představitelé španělské vlády (pod čáru: franko na smrtelný posteli) dohodli na tom, že pro zemi bude ideální dočasně přenechat území Maroku a Mauritánii. Viděli v tom jednoznačně přijatelnější řešení, než aby museli proti Maroku zakročit vojenskou silou v zájmu území, které budou muset dříve nebo později stejně opustit. Navíc se pravicově orientovanému Španělsku přičila myšlenka vzniku socialistického loutkového státu ovládaného levicovým Alžírskem, se kterým udržovala (a dodnes udržuje) Fronta Polisario velmi úzké vazby. Madridská smlouva, která přenechávala správu Západní Sahary Maroku a Mauritánii, je tak výsledkem pragmatického rozhodnutí rozpadajícího se frankistického režimu (Sáez 2012: 24).

S následným střídáním levicových a pravicových vlád se také střídal španělský postoj vůči západosaharskému konfliktu, ovšem jen nepatrně. Ve vládních pozicích se jednou za čas objevil politik, který apeloval na zbytek vlády

či na OSN, aby se začaly aktivněji věnovat realizaci referenda o sebeurčení. Stále však zůstávalo prioritou španělské zahraniční politiky jakýmkoliv způsobem zabránit destabilizaci marockého království. Ačkoliv si tedy Španělé uvědomovali fakt, že při chaotické dekolonizaci Západní Sahary naprosto selhali, neměl pro ně tento problém takový význam jako udržení dobrých bilaterálních vztahů s Marokem. K jejich zlepšení přispěla Smlouva o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci z roku 1991, díky které se stalo Maroko nejvýznamnějším španělským partnerem ().

Podobně jako se Španělsko snažilo udržet s Marokem vztahy na dobré úrovni, tomu však bylo i v případě Alžírka. To totiž Španělsku dodává ropu a zemní plyn, což z něj činí důležitého obchodního partnera. Pro Španělsko je udržování dobrých vztahů s Alžírskem jedním z prostředků, zajišťujících energetickou bezpečnost země. Právě z toho důvodu za vlády Adolfa Suáreze (1976-1981) španělská zahraniční politika upustila od zřetelně pro-marockého postoje a nejčastějším tématem bylo právo západosaharského lidu na sebeurčení. Smlouva o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci, kterou podepsalo Španělsko s Marokem v roce 1991, byla podepsána v roce 2002 i s Alžírskem. Na tomto příkladu je jasně zřetelná nekonzistence španělské zahraniční politiky. (Wiegand 2011: 202-203; Springerová 2013: 58).

V tomto ohledu lze však zároveň pozorovat určitou opatrnost Španělska, co se týká otázky Západní Sahary. I přes uskutečnění schůze s lidry Fronty Polisario, právě za Suárezovy vlády, bylo Španělsko vždy natolik obezřetné, že na oficiální uznání Saharské arabské demokratické republiky nikdy nepřistoupilo. Důležitým faktorem, který hraje roli ve španělské pozici vůči Západní Sahaře, jsou jeho dvě exklávy Ceuta a Melilla. Tato dvě historicky španělská území se totiž nachází v severní Africe na pobřeží Středozemního moře „uvnitř“ Maroka. To vede se Španělskem již od své dekolonizace spor o to, komu Ceuta a Melilla po právu patří, čili si je nárokuje, ačkoliv byly součástí Španělska ještě dřív, než marocké království vůbec vzniklo (Springerová 2013: 42-44; Govan 2013).

Nicméně i přesto využívá Maroko tyto dvě španělské exklávy jako diplomatickou páku na Španělsko. Pokud by se Španělsko výrazně přiklonilo na stranu Polisaria, případně Alžírka, otevřelo by Maroko znovu debatu o právu španělského vlastnictví těchto dvou autonomních oblastí. Není příliš pravděpodobné, že by na Španělsko někdo jiný kromě Maroka tlačil, aby se z Ceuty nebo z Melilly stáhlo. Problém se dotýká spíše toho, že Španělsko si již delší dobu nárokuje na Velké Británii Gibraltar. V této souvislosti se tak může jevit jeho odmítavý postoj vzdát se svých dvou severoafrických exkláv jako výraz pokrytectví. Maročané Španělsko osočují z užívání dvojího metru. Španělsko se tedy snaží svou nepřímou podporou Maroku (i v otázce Západní Sahary) utišit hlasy volající po osvobození Ceuty a Melilly (Bennis 2012).

Současná situace ve vztahu Maroka se Španělskem a v souvislosti se Západní Saharou je taková, že obě země upustily od řešení problému na mezinárodní úrovni a namísto toho posílily bilaterální spolupráci ve snaze dosáhnout oběma stranami akceptovatelného řešení. Kooperace však probíhá čistě mezi Marokem a Španělskem, a tedy v nepřítomnosti Polisaria, které jako by v celé situaci figurovalo jen okrajově. Informace, které v roce 2010 vypluly na povrch skrze Wikileaks ukazují, že Madrid velice úzce spolupracuje s Rabatem na uskutečnění plánu udělit Západní Sahaře částečnou autonomii v rámci marockého království. Iniciátorem tohoto návrhu bylo v roce 2007 samo Maroko, tudíž je zjevné, na které straně konfliktu Španělsko momentálně stojí (Cembrero 2014).

4.5 Vztahy s Evropskou unií

Vzhledem k tomu, že Evropské společenství fungovalo do 90. let téměř výhradně na principech ekonomické spolupráce, byl také jeho přístup vůči západosaharské otázce značně pasivní. Evropské společenství, jakožto organizace, která sledovala především ekonomické cíle, se marocké anexi území

Západní Sahary poměrně dlouhou dobu nevěnovala. Když už se tedy k západosaharskému problému začalo ES vyjadřovat, vždy to souviselo s bilaterálním obchodem s Marokem.

Kořeny prvního konfliktu sahají do roku 1976, kdy spolu v rámci evropské iniciativy GMP (Global Mediterranean Policy) podepsalo ES s Marokem smlouvu o hospodářské spolupráci. Kromě dalších surovin mělo Maroko do zemí ES exportovat také ryby, fosfáty a písek, jejichž původ se odvozuje právě z čerstvě anektovaného území Západní Sahary. Stvrzení takových obchodních vztahů by znamenal souhlas s marockou nelegální anexí Západní Sahary. Když se tedy na půdě EU v roce 1992 řešil plán, který měl vzájemný obchod ještě více posílit, využil Evropský parlament své nově nabyté pravomoci a zablokoval schválení tzv. čtvrtého finančního protokolu o vzájemné spolupráci mezi EU a Marokem. Tento krok zdůvodnil tím, že nechce prohlubovat obchod se zemí, která porušuje lidská práva a schvaluje mučení politických vězňů (Warning 2006: 5-6).

Od počátku 80. let můžeme pozorovat určitý rozkol na půdě ES/EU. Zatímco Evropská komise k celé situaci na Západní Sahaře přistupuje vcelku nekriticky a nedává najevo své sympatie ani jedné ze stran konfliktu, Evropský parlament poměrně velice často akcentuje důležitost podpory práva na sebeurčení západosaharského lidu. Zároveň má ke každé nové dohodě o rybolovu mezi EU a Marokem výhrady. Debatuje se především o tom, zda je v souladu s mezinárodním právem, aby EU od Maroka odebírala ryby, které mají prokazatelně původ v pobřeží Západní Sahary. Evropský parlament v této záležitosti vystupoval od poloviny 80. do konce 90. let poměrně aktivně, přičemž neargumentoval pouze tím, že podpora západosahařanů je morálně správná či v souladu s mezinárodním právem. Jako hlavní důvod často uváděl, že pokud bude EU ve své podpoře Maroku pokračovat i nadále, může docházet ke stálému posilování marockého sebevědomí v celé záležitosti (Springerová 2013: 157). Maroko, které si tak bude vědomo toho, že v případě nouze se může opřít o svého partnera (v této souvislosti máme na mysli EU), se tak bude nadále

utvrzovat v tom, že je v právu, a tím dojde k dalšímu prodlužování konfliktu a snížení šancí na jeho zdárné a spravedlivé vyřešení.

Nejaktivnější skupinou v rámci Evropského parlamentu je „Intergroup Peace for the Saharawi People“ (zkr. PSP), v jejímž čele v současné době stojí Norbert Neuser. Tato skupina, která si klade za primární cíl chránit západosaharská lidská práva, urguje OSN, aby se také aktivněji zapojila do prosazování lidských práv v této oblasti. Nejčastějším terčem kritiky ze strany PSP, kromě uzavírání dalších smluv o rybolovu mezi Marokem a EU, je způsob, jakým Maroko zachází se západosaharskými politickými vězni a jeho užívání dalších politických represí (Solà-Martín 2009: 125-126)

Nejednotnost postojů uvnitř EU lze spatřit nejen v rovině jejich subsidiárních orgánů, nýbrž také v rámci jednotlivých členských zemí. Postoj Španělska a Francie je tradičně pro-marocký (z důvodů, které jsou již zmíněny v kapitolách výše), zatímco země jako je Finsko, Irsko, Rakousko, Řecko a Švédsko otevřeně deklarují svou podporu Frontě Polisario. V roce 2007 se k tomuto postoji přihlásila také Itálie (UPES 2007). Tato jejich podpora je způsobena tím, že tyto země nesledují v Maroku, na Západní Sahaře nebo celkově v maghrebském regionu své vlastní zájmy, a tím pádem jim nic nebrání v tom, aby participovali na hledání spravedlivého řešení konfliktu, které bude v souladu s mezinárodním právem. Na těchto rozdílných postojích členských zemí EU vůči západosaharskému konfliktu lze jasně pozorovat nefunkčnost druhého pilíře EU, kterým je společná zahraniční a bezpečnostní politika (Solà-Martín 2009: 125-127).

5. Závěr

Z předchozích analýz západosaharského konfliktu zcela zřetelně vyplývá, že i po více než 40 letech je jeho vyřešení v nedohlednu. Ačkoliv se na počátku 90. let po ukončení jeho ozbrojené fáze mohlo, a to zcela oprávněně, zdát, že je skutečně možné dosáhnout mezi Marokem a Frontou Polisario určitého kompromisu, postupem času se iluze všech zúčastněných začaly znovu vytrácet. Jejich nadšení, způsobené uzavřením příměří v roce 1991, opadlo. Nicméně i přesto je na místě uznat dílčí úspěch OSN ve spolupráci s OAJ, když se jim podařilo svou mediací výrazně přispět k ukončení ozbrojeného konfliktu, trvajícího přibližně 15 let.

Cílem této práce bylo zjistit vztah mezi marockou okupací Západní Sahary (a celkově konfliktem jako takovým) a postavením Maroka na mezinárodním poli, případně zjistit jeho konkrétní důsledky na marockou zahraniční politiku.

Pokud se zaměříme konkrétně na maghrebský region, můžeme s jistotou tvrdit, že západosaharský konflikt je zcela zásadním determinantem zahraniční politiky sousedních zemí vůči Maroku. Marocká dlouholetá okupace Západní Sahary a jeho neústupnost, která dodnes brání vyřešení tohoto územního sporu, je výsledkem marocké expanzionistické politiky, k jejímuž zformování došlo v 50. letech v souvislosti s nástupem marockého nacionalismu. Tento marocký expanzionistický duch, společně se západosaharským konfliktem, je jednoznačně hlavní příčinou antagonismu mezi Marokem a Alžírskem. Vzhledem k vysokému počtu západosaharských uprchlíků na území alžírského Tindúfu (a okolní oblasti), je možné konstatovat, že konflikt zasahuje i za alžírské hranice, a tedy zapojení Alžírska do konfliktu je pochopitelné.

Velice zřetelně můžeme také pozorovat vliv západosaharského konfliktu na pozici Maroka v rámci celé Afriky. Již od počátku sporu se různé africké země rozhodovaly o tom, jaké zaujmout v celé věci stanovisko. Pro většinu z nich neplynou ze spolupráce s Marokem žádné výraznější benefity, a tak se

přidaly na stranu Polisaria. Svým uznáním Saharské arabské demokratické republiky tak západosaharskému lidu pomohly stát se relevantním africkým aktérem, což se potvrdilo přijetím SADR do Organizace africké jednoty. To mělo, jak jsme již uvedli, za výsledek marockou rezignaci na členství v této organizaci. Odešlo v roce 1985 a dodnes není jejím členem. Důsledkem toho ztratilo Maroko určité slovo v rozhodování o celoafrických záležitostech, a zároveň došlo k jeho zahraniční izolaci. Co se týká celého afrického kontinentu tak můžeme označit dopady západosaharského konfliktu na marockou zahraniční politiku za veskrze negativní a poškozující jeho zahraniční vztahy s africkými zeměmi. Maroko navíc již delší dobu soupeří s Alžírskem o pozici regionálního hegemona. To, že jej ostatní africké státy vnímají jako agresora a neuznávají plně jeho teritoriální integritu (ve smyslu, v jakém ji vnímá právě Maroko), mu v dosažení tohoto cíle spíše brání. Tato diplomatická izolace Maroka má zároveň špatný vliv na snahy o africkou integraci.

Důvodem Maroka pro invazi Západní Sahary v 70. letech byl jeho slábnoucí monarchistický režim, který potřeboval upevnit svou pozici a rozhodl se tak učinit pomocí územní expanze. Obsazení tohoto území tak mělo skutečně za následek uklidnění hrozících sociálních nepokojů a posílení monarchie. Právě na silném, a tím pádem také stabilním Maroku mají velký zájem dva obzvláště silní maročtí partneři, kterými jsou Spojené státy a Francie. Oba dva disponují, díky své pozici stálého člena Rady bezpečnosti, právem veta, které používají (nebo přinejmenším hrozí jeho použitím) kdykoliv se má projednávat či schvalovat nějaký plán, který by mohl oslabit Maroko. To znamená, že ve své podstatě do určité míry artikuluje marocké zájmy na půdě OSN, čímž upevňují jeho pozici na mezinárodním poli.

Proti marocké okupaci Západní Sahary vystupuje v současné době veliké množství nevládních organizací a různých sdružení. Jejich dílčí cíle se liší, nicméně valná většina z nich se snaží prosazovat dodržování lidských práv na Západní Sahaře a v alžírských uprchlických táborech. Některá tato sdružení také apelují na své vlády, aby jednaly v souladu s mezinárodními normami a právem a

aby tedy aktivně prosazovaly ideu sebeurčení na Západní Sahaře. Nutno říci, že faktický dopad činnosti většiny těchto organizací je velmi malý, až nulový. Fronta Polisario (a celkově SADR) se však těší široké podpoře španělské veřejnosti, což se odráží i na chování španělské vlády. Ta udržuje spojení spíše s Marokem. Nicméně si udržuje určitý odstup, zejména tedy proto, aby neantagonizovala španělskou veřejnost. Zároveň se snaží nenarušit zahraniční vztahy s Alžírskem.

Po důkladné analýze západosaharského konfliktu a marockých zahraničních vztahů jsem došel k následujícímu závěru. Konflikt na Západní Sahaře hraje v marocké zahraniční politice velice významnou roli, nicméně ve světovém měřítku jej z mezinárodního společenství nijak výrazně nevyčleňuje. Většina aktérů totiž dává přednost svým vlastním/národním zájmům, čemuž také uzpůsobuje svůj postoj vůči západosaharskému konfliktu a zahraniční politiku vůči Maroku.

Seznam zdrojů:

- AllAfrica (2015). *Western Sahara: Denmark Says Minurso Mandate Should Include Human Rights* 23.4. 2015 (<http://allafrica.com/stories/201504231167.html>, 25.4. 2015)
- Amirah-Fernández, Haizam – Zoubir, Yahia H. (2008). *North Africa: Politics, Region, and the Limits of Transformation* (Abingdon on Thames: Routledge)
- Arieff, Alexis (2013). *Western Sahara. Congressional Research Service*. 14. 4. 2013 (<https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS20962.pdf>, 22. 2. 2015). 11
- Art in America (2014). *Western Sahara 102 (7)*, s. 280-280
- Bolopion, Philippe (2010). *Western Sahara: France against Human Rights. Human Rights Watch* 22.12. 2010 (<http://www.hrw.org/news/2010/12/22/western-sahara-france-against-human-rights>, 16.3. 2015)
- Brecher, Michael – Wilkenfeld, Jonathan (1997). *A Study of Crisis* (Michigan: The University of Michigan Press)
- Coleman, Denise Youngblood (2013). *Appendix: Western Sahara. Morocco Country Review 2013*, s. 81-86
- Cembrero, Ignacio (2014). *El discreto apoyo de España a Marruecos en el Sáhara. El Mundo* 28.11. 2014 (<http://www.elmundo.es/blogs/elmundo/orilla-sur/2014/11/28/el-discreto-apoyo-de-espana-a-marruecos.html>, 23.4. 2015)
- Dunn, Michael Collins (2013). *50 Years Ago, a Largely Forgotten War: the 1963 Moroccan-Algerian „Sand War“*. *Middle East Institute* 18.10. 2013 (<http://mideasti.blogspot.cz/2013/10/50-years-ago-largely-forgotten-war-1963.html>, 3.4. 2015).
- Ennaji, Moha (2005). *Multilingualism, Cultural Identity, and Education in Morocco* (New York: Springer US)
- Hoisington, William A. (1985). *The Selling of Agadir: French Business Promotion in Morocco in the 1930s. The International Journal of African Historical Studies* 18 (2), s. 315-324

Human Rights Watch (1995). *Western Sahara – Keeping It Secret – The United Nations Operation in the Western Sahara* (<http://www.hrw.org/reports/1995/Wsahara.htm>, 26.3.)

Human Rights Watch (2008). *Human Rights in Western Sahara and in the Tindouf Refugee Camps*. 19.12. 2008
(<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wsahara1208web.pdf>, 24.2. 2015). 216

Humphrey, Susan (2009). The Western Sahara Conflict. *Atlantic International Studies Organization* (<http://atlismta.org/online-journals/0809-journal-intervention/the-western-sahara-conflict/>, 25.2. 2015)

ICJ (1975). Western Sahara: Advisory Opinion of 16 October 1975. (<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=323&code=sa&p1=3&p2=4&case=61&k=69&p3=5>, 15.4. 2015)

Ikeda, Ryo (2007). The Paradox of Independence: The Maintenance of Influence and the French Decision to Transfer Power in Morocco. *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 35 (4), s. 569-592

Jensen, Erik (2011). *Western Sahara: Anatomy of a Stalemate* (Boulder: Lynne Rienner Publishers)

Joffé, E.G.H. (1985). The Moroccan Nationalist Movement: Istiqlal, the Sultan, and the Country. *The Journal of African History* 26 (4), s. 289-307

John, Robert St. (2014). Gamal Abdel Nasser. *Encyclopedia Britannica*
(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/404045/Gamal-Abdel-Nasser>, 15.4. 2015)

Laroui, Abdallah (2015). Morocco: Decline of traditional government. *Encyclopedia Britannica*. 1.3. 2015
(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/392604/Morocco/46590/Decline-of-traditional-government-1830-1912>, 1.3. 2015)

Layachi, Azzedine (2011). Meanwhile in the Maghreb. *Foreign Affairs*. 31. 3. 2011
(<http://www.foreignaffairs.com/articles/67691/azzedine-layachi/meanwhile-in-the-maghreb>, 1. 4. 2014)

Marks, Thomas A. (1976). Spanish Sahara--Background to Conflict. *African Affairs* 75 (298), s. 3-13

Morocco World News (2015). *France's Stance on Western Sahara Unchanged: Spokesperson of French Foreign Ministry*. 15.1. 2015
(<http://www.morocoworldnews.com/2015/01/149479/frances-stance-on-western-sahara-unchanged-spokesperson-of-french-foreign-ministry/>, 14.3. 2015)

Mundy, Jacob (2006). How the US and Morocco seized the Spanish Sahara. *Le Monde Diplomatique* (<http://mondediplo.com/2006/01/12asahara>, 17.3. 2015)

Mundy, Jacob (2010). Algeria and the Western Sahara Dispute. *The Maghreb Centre Journal 1*, s. 1-14

Naylor, Phillip C. (2009). *North Africa: A History from Antiquity to the Present* (Austin: University of Texas Press)

Okere, B. O. (1979). The Western Sahara Case. *The International and Comparative Law Quarterly* 28 (2), s. 296-312

OSN. MINURSO: United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara. (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurso/background.shtml>)

OSN (2001). *Report of the Secretary-General on the situation concerning Western Sahara* 20.6. 2001 (<http://www.arso.org/S-2001-613.pdf>, 20.3. 2015)

Pazzanita, Anthony G. (1994). Morocco versus Polisario: A Political Interpretation. *The Journal of Modern African Studies* 32 (2), s. 265-278

Petitjean, Olivier (2014). What is Total doing in Western Sahara. *Multinationals Observatory* 25.4. 2014 (<http://multinationales.org/What-is-Total-doing-in-Western>, 27.3. 2015).

Rivlin, Benjamin (1982). The United States and Moroccan International Status, 1943-1956: A Contributory Factor in Morocco's Reassertion of Independence from France. *The International Journal of African Historical Studies* 15 (1), s. 64-82

Sáez, Pablo Herrera (2012). *The Disputed Territory of Western Sahara* [disertační práce] (Madrid: Instituto de Empresa University)

- Saidy, Brahim (2011). American Interests in the Western Sahara Conflict. *American Foreign Policy Interests* 33 (2), s. 86-92
- Shelley, Toby (2004). *Endgame in the Western Sahara: What Future for Africa's Last Colony* (London: Zed Books)
- Solà-Martín, Andreu (2009). Conflict Resolution in Western Sahara. *African Journal of Conflict Resolution* 9 (3), s. 117-140
- Spector, Samuel J. (2009). Western Sahara and the Self-Determination Debate. *Middle East Quarterly* 16 (3), s. 33-43
- Springerová, Pavlína – Kudynová Michaela – Polcerová, Lenka (2013). *Západní Sahara: Zapomenutý konflikt* (Olomouc: Periplum)
- Stenner, David (2014). Did Amrika promise Morocco's independence? The nationalist movement, the Sultan, and the making of the 'Roosevelt Myth'. *The Journal of North African Studies* 19 (4). s. 524-539
- Stevenson, Tom (2013). Time for action in Western Sahara. *Le Monde Diplomatique* (<http://mondediplo.com/blogs/time-for-action-in-western-sahara>, 14.3. 2015)
- Theofilopoulou, Anna (2006). The United Nations and Western Sahara: A Never-ending Affair. *United States Institute of Peace* 1.6. 2006 (<http://www.usip.org/publications/the-united-nations-and-western-sahara-never-ending-affair>, 20.4. 2015).
- UPES (The Union of the Saharawi Journalists and Writers) 2007. *Italy recognises Polisario representation as an official diplomatic mission* 13.7. 2007 (http://www.upes.org/body1_eng.asp?field=sosio_eng&id=389, 27.3. 2015)
- Warning, Martina (2006). Neighborhood and Enlargement Policy: Comparing the Democratization Impact of the European Union in Morocco and Turkey. *Centro Interuniversitario di Ricerca sul Sud Europa* (http://www.cires.unifi.it/upload/sub/PUBBLICAZIONI/WP/Warning_4_06.pdf, 20.4. 2015)
- Wenger, Martha (1982). Reagan Stakes Morocco in Sahara Struggle. *Middle East Research and Information Project (MERIP)* (105), s. 22-26

Western Sahara Campaign UK (2015). *International Campaign to add human rights to MINURSO mandate* 25.3. 2015 (<http://www.smalgangen.org/a146x1084>)

Ziai, Fatemeh (1996). UN Impasse in the Western Sahara. *Middle East Report* (199), s. 38-41

Zoubir, Yahia H. (1990a). The Western Sahara Conflict: Regional and International Dimensions. *The Journal of Modern African Studies* 28 (2), s. 225-243

Zoubir, Yahia H. (1990b). Western Sahara Conflict Impedes Maghrib Unity. *Middle East Report* (163), s. 28-29

Zoubir, Yahia H. (2001). The Third Way in Western Sahara: Realpolitik vs. International Legality. *Nacion Arabe* 15 (45), s. 73-74

Zoubir, Yahia H. (2005). The United States and the North African Imbroglia: Balancing Interests in Algeria, Morocco, and the Western Sahara. *Mediterranean Politics* 10 (2), s. 181-202

Zoubir, Yahia H. (2006). American Policy in the Maghreb: The Conquest of a New Region? *Real Instituto Elcano*
(http://www.realinstitutoelcano.org/documentos/250/250_Zoubir_American_Policy_Maghreb.pdf, 17.4. 2015)

Zoubir, Yahia H. (2007). Stalemate in Western Sahara: Ending International Legality. *Middle East Policy* 14 (4), s. 158-177

Zoubir, Yahia H. (2010). The Unresolved Western Sahara Conflict and Its Repercussions. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 4 (2), s. 85-99

Resumé

Western Sahara is a territory in north-west Africa, bordered by Morocco, Algeria and Mauritania. It was administered by Spain as a province from 1884 to 1975. In 1975, Morocco and Mauritania laid claim to this (soon to be former) Spanish territory. Although the International Court of Justice rejected these claims, Moroccan King Hassan II organized a „Green March“ of approximately 300 000 civilians (backed by military units) into the territory. This escalated into an open conflict between the Sahrawi liberation front, called „Frente Polisario“ and Morocco with Mauritania. After Mauritania's withdrawal in 1979, the prolonged war continued for about next 12 years, until the truce, which was agreed on 1991.

From that time, there is a continuing UN mission for referendum of self determination called MINURSO. The referendum has not taken place yet, as both of the sides are still not able to agree on its conditions.

The goal of this paper is to analyse the conflict, its international dimensions and most importantly, its impact on the Moroccan foreign relations. I will answer the two main questions: „Does the Western Sahara conflict affect an international attitude toward Morocco?“ and „Which are the specific effects of the Moroccan foreign policy?“ Based on this analysis, I will draw a conclusion.

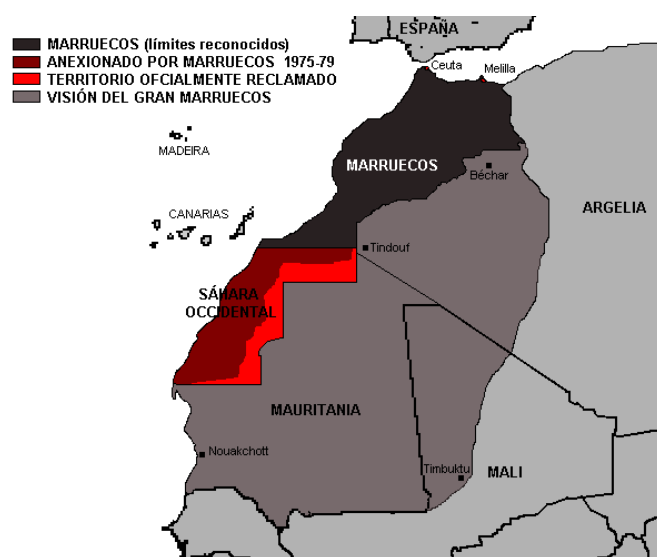
Přílohy:

Příloha č. 1: Mapa Západní Sahary

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Western_Sahara#/media/File:Westersaharamap.png
(28.4. 2015)

Příloha č. 2: Velké Maroko

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Greater_Morocco#/media/File:Gran_Marruecos.PNG
(28.4. 2015)

Příloha č. 3: Marocký král Hassan II.

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hasan_II.#/media/File:DF-SC-83-08526.jpg
(28.4. 2015)